

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Blaženi Marko Križevčanin.

(Dalje.)

Bilo je v noči pred rojstvom Marije Device, ko so ti 3 nevstrašeni spoznavalec vsled prestane mučeniške smrti zamenjali ta svet z drugim boljšim. Našli so se nekateri Košičani, ki so zgrozujoči se nad okrutnostjo in krvolednostjo krivovercev in radi spoštovanja do onih 3 mučencev njihova trupla potegnili iz močvirja, in je pokopali na pristojnem mestu. Ko so katoličani izvedeli, kaj se je zgodilo, prosili so večkrat Bethlena, naj jim izroči njihova telesa: a zaman so bile take prošnje. Ko je pa Bethlen s pomočjo puntarjev in Turkov premagal cesarsko vojsko, napravil je v Košicah veliko gostijo, na kateri je bila tudi grofinja Katarina Forgačeva. Ko se je po obedu začel ples, hotel je Bethlen na vsak način z njo plesati, ona pa ni hotela njegovi želji vstreti. Ko jo je pa le še prosil in vse obetal, če zapleše edenkrat z njim, izjavila je, da če to storiti, ako jej izroči trupla oni 3 spričevalcev. Bethlen je bil mož beseda, a pobožna gospa je dala precej potem poiskati telesa naših mučenikov. Ko so več nego 2 meseca ležala v grobu, dala jih je osnažiti in obleči v škerlatast baršun ter prepeljati v župno cerkev v Sebešu in od ondod v grad Hertnek. L. 1634. je zbrala pobožna gospa vse kosti v leseno shrambo: okovala glave spričevalcev v srebro ter poklonila te dragocene ostanke samostankam sv. Klare v Trnavi, ki so jih hranile v svoji cerkvi. L. 1782. so prevzele oni samostan Uršulinke, ki še danes čuvajo moči onih 3 mučencev v svoji cerkvi.

Bog je potrdil to mučeniško smrt z raznimi čudeži, ki so se godili v Košicah, v Sebešu, Hertneku in v Trnavi. Tako je neka Eliza Gadoezy izrekla pod prisego, da je njen mož Lovro Ban, ki je bil ob tej mačeniški smrti čuvaj kraljeve palače v Košicah, verodostojno pripovedoval, da v sobi, kjer so umrli 3 mučenci, nihče ni mogel ostrugati krvavih madežev, niti jih z apnom pobeliti. Ti madeži so ostali lik opominj krvnikom, ki so ono sobo zaprli za vedno. Po izpričevanju nekega kalvincea jeden krvnikov ni mogel nikakor več oprati krvnega madeža na svoji obleki. Kedar je slekel to obleko in novo oblekel, pokazali so se krvni znaki v njegovo in vseh začudenje zopet na obleki očitajoč mu njegovo grozodejstvo.

Štefan Eperjessy, bivši cerkovnik naših mučencev, je s prisego potrdil, da so mnogi pripovedovali, kako je po njihovi smrti često po noči bila izvanredna svetloba v kapeli kraljeve palače. Ko so gledali skozi špranje, videli so 3 duhovnike, ki stoje pred oltarjem. Slično čudno svetlobo so opazovali v cerkvi hrtniški, dokler so ondod hranili telesa svetnikov. — Ostrogonskemu kanoniku Štefanu Deaku, je pripovedoval verodostojno kalvinski velikaš za dobe smrti naših mučencev, da se je iz one jame, v kateri so ležala njihova telesa, često po noči slišalo čudovito lepo petje.

Naši mučenci so lepo poplačali omenjeni grofinji Katarini Forgačevi spoštovanje, koje je izkazala njihovim truplom, ozdravivši jo od neozdravljive srčne bolezni. Ko je namreč med sv. mašo prosila mučence pomoči ter

košček kosti z njihovega telesa položila na svoje sree, bila je ozdravljena. Tudi je pričala, da so bili mnogi, ki so živeli leta in leta v grehah, po naših mučencih nagnjeni na pokoro, ter so se skesano izpovedali in spravili z Bogom.

Devica v samostanu Trnavskih klarisarije Zofija Partinger je bila od rojstva na eni nogi hroma, tako da ni mogla hoditi brez podpore. V živi veri, da bode na priprošnje onih svetnikov rešena svoje hibe, zaobljubila se je, da hoče več dni opravljati pobožnost ob krsti, v kateri so bili hranjeni njihovi ostanki. Da se tje prenesti in goreče prosi njihove pomoči. Koj po prvih molitvah in vzdihljajih je začutila zboljšanje: molitve je nadaljevala in se slednjič brez podpore na svoj dom vrnila. Ta dogodek so pod prisego potrdile tedanja samostanska predsednica Agneza Czöpön in 12 redovnic. Na enak način je ozdravela druga sestra Terezija Bihary od svojih, po človeško soditi neozdravljivih ran na nogah, ki so se zacelile. V istem samostanu so bile bolnice na ulesih čudovito ozdravljene.

Zaprisežene priče so izpovedale, da se je v samostanski cerkvi ob rakvi naših mučenicov večkrat prikazala čudovita svetloba, in da se je čulo lepo nebeško petje. Mnogi, ki so prišli k njihovim ostankom v raznih boleznih, dobili so pri njih čudežno pomoč in ozdravljenje.

Tako je Gospod Bog po smrti naših mučenicov izpričal z raznimi čudeži, da bodo vslišani oni, ki bi v raznih neizgovornostih prosili njihove pomoči, obenem pa je pokazal, da jih je obilno poplačal za vse, kar so oni trpeli radi njega.

Glas o čudežih se je hitro širil. Devet let po smrti mučenicov so kardinal v Ostrogoni Peter Pazmany in ogrski in hrvaški velikaši v Rimu prosili, da bi se oni smeli častiti kakor blaženi. Nadškof je odredil strogo preiskavo čudežev, ki so se godili na priprošnje teh mučenicov. Ko je toliko zapriseženih in verodostojnih prič potrdilo te čudeže, odpravil je 23. septembra 1628. poslanstvo v Rim, ter prosil papeža, da bi se ostanki teh svetnikov prenesli v stolno cerkev v Ostrogonu ter se ondi izpostavili če-

ščenju vernim. Zato so prosili ogrski in hrvaški velikaši dne 25. septembra 1628. ter izjavili, da so naši mučenci edino radi svoje vere pretrpeli mučeniško smrt.

Tudi Pazmanyev naslednik na škofijski stolici Jurij Lippay je ponovil l. 1661. svoje želje in one vseh katoliških Ogrov na sv. stolici, dopolnivši gori omenjene spominjske poslanice z novimi svedočbami. A stvar je zaspala, dokler ni zopet to reč sprožil kardinal nadbiskup Ivan Seitovszky. On je po novih preiskavah dognal več čudežnih ozdravljenj po priprošnji naših mučencev ter je dne 6. junija l. 1855. podal novo prošnjo papežu Piju IX., da bi košičke mučenike proglasil blaženimi. In zdaj se je ta stvar srečno doveršila.

(Konec pride.)

Župnik Alojzij Kummer.

Vnebovzetje Marije Device.

Kakor cedra na Libanu sem povikšana.

(Luka 10.).

„Odprite, prvaki! svoja vrata; odprite se večna vrata, da pojde noter slavni kralj —“ (Psalm 23, 7.) kliče venčani pevec v svojem pogledu v prihodnost angeljem, ki naj pričakuje Kristove vrnitve v nebo, da ga sprejmo, kakor se spodobi nebeškemu kralju.

Ne bo li po nebesih donel taisti glas danes, ko se bliža večnim prostorom ona, ki je mati božjega Sinu — Marija, naša kraljica, a tudi kraljica vesoljnim nebesom ter angeljem, glavnim tukajšnjim bivalcem?

Premislimo zato v Marijino proslavo danes lvič najznameniteje njene odlike pred drugimi ljudmi in kako da je bila v povrnitev svojih zaslug 2 gič telesno vzeta v nebo.

*

Ivič. Marijine najznameniteje odlike na zemlji.

Marija blažena Devica — taka je verska odločba sv. cerkve — je bila obvarovana izvirnega greha in to po posebni milosti božji z ozirom na zasluženje svojega sina

Jezusa Krista. Praznik Brezmadežnega spočetja v adventu, 8. decembra, nam budi vsako leto ta spominj v naši duši. Čudež božje milosti je, da je izvzeta edina Mati božja tam, kjer je propadel ves ostali človeški rod. „Ne za te, nego za vse druge je narajena ta postava —“ (Est. 15, 13.) te besede Esterine knjige veljajo pač tu nebeški Esteri, koje predpodoba je bila zemška Estera.

A ne le izvirnega greha je bila prosta Brezmadežna; nje ni nikedar otemnila tudi ne najmanja senca kakenga osebnega pregrešenja. Koliko je rečenega s temi besedami, prepričuje nas izrek, ki ga beremo pri sv. Jakobu: „Zakaj v mnogem se pregrešamo vsi.“ (Jak. 3, 2.). In sv. Ivan govori besede: „Ako bi rekli, da nimamo greha, zapeljujemo sami sebe in resnice ni v nas.“ (I. Ivan 1, 8.) Vsakdanji naš klic v očenašu se pa glasi: „Odpusti nam naše dolge.“ Celo kakor verski člen katoliške cerkve se sme smatrati zatrdilo, da bi tudi najpravičnejši brez prav posebne božje milosti ne mogel ostati vse svoje življenje brezgrešen.

Marijin božji Sin sicer ni mogel grešiti; ker — da se je pregrešila njega človeška narava, vkrivičena bi bila s tem njegova božja oseba. O Mariji pa tega istega ne moremo trditi. Če je njen Edinorojeni od Boga pripustil celo to, da ga je izkušal hudobni duh v puščavi — kako da bi bila izkušnjav oproščena njegova človeška mati? A zmagovito se je ustavila Marija vsaki izkušnji, naj bi bila prišla od koder že bodi — to pa oprta na mogočno zvezo z drugo božjo osebo in po njej z vso psv. Trojico. Pri Sinu torej nemogoče — pri materi mogoče — a zgodilo se ni nikoli.

2gič. Marija telesno vzeta v nebo.

V zapadni cerkvi, koje središče je Rim, so vsesplošno praznovali Marijino telesno Vnebozetje že poprej, nego njeno Neomadežano spočetje; v izhodni pa s spominjem Brezmadežnega spočetja vsaj ob enem.

Sv. Gregorij iz mesta Tours († 596.) izpričuje v 6. stoletju, da so v tem času precej splošno na dan 18. januarja slavili Marijino telesno Vnebovzetje — 18. januarij

se je namreč takrat smatral kakor dan Marijnega pokopa in Vnebovzetja.

V izhodni cerkvi pa je zapovedal konec 6. stoletja cesar Mavricij, naj se praznuje Marijino Vnebovzetje 15. avgusta.

Tudi pismo iz Sirije priča, kako so 15. avgust svetkovali Mariji Vnebovzeti v spominj.

Kako pa so se pozneji cerkveni učnjaki izjavili o Marijinem Vnebovzetju?

Sv. Tomo Akvinijan uči, da je bila Marija prosta vsakega greha, torej ob enem posledic greha. Zato bi ne bilo mogoče, da je strolnela v grobu, kar se tudi zgodilo ni. V njegovem času se namreč splošno to veruje, da je bila vzbujena od smrti in nesena v nebo.

To isto kakor sv. Tomo trdita tudi njegova velika sovremenika sv. Bonaventura in Ivan Duns Skotus.

V nebesa vzeti je odlično mater svojega Sinu nebeški Oče pač mogel in ker se je spodobilo, je to tudi storil.* Mogel — saj je nebeški Sin trohnobe v grobu obvarovati in z dušo zediniti hotel telo preblazene Device, prav kakor je vzbudil kedaj svoje telo in vzbudi ter oživi naša telesa — spodobilo se je, saj je vsepovsod zedinjena bila s Sinom tudi mati, kako da bi ne bila pred nami sprejeta s telesom v nebo, prav kakor njen Sin? — zato je to tudi storil, saj je bilo pač Marijino telo najnežnejši in najdragocenejši tempelj sv. Duha; tu na zemlji stanovališče božjega Sinu, ki je zmagal smrt in pekel. — Brezmadežna torej celo ni smela pričakovati z nami omadežanci vred skupnega vstajenja.

* * *

Iz vseh sv. izpričevanj se razvida, da je uk o Vnebovzetju Marije Device star; v cerkvi vselej verovan; torej po apostolih samih oznanovan.

Zato, dragi, nam bodi to pobožno menenje, ki preveva danes vesoljni svet, naše veselje v težavnih urah na zemlji; naša vteha v smrti; naš up, da se vzdignemo z njo.

Potuit (Deus); decuit; ergo fecit.

ki naj nam je ob zadnji uri mila priprošnjica — z Marijo v nebo. Amen.

X. nedelja po Binkoštih.

Postim se dvakrat v tednu
(Luka 18.).

Po mnogih stranpotih se je prorok odločil, da je šel pridigati post in pokoro v Ninive, veliko mesto, ki je imelo tri dni hoda. Ko je čul kralj v Ninivah Jonov glas: „Še 40 dni in Ninive bodo razdejane —“ vstal je s svojega prestola, oblekel se v rasovnik, sedel v pepel in oklicati ukazal: ljudje naj ničesar ne pokusijo; tudi živina naj ne hodi na pašo in vode naj ne pije. In Bog je milostljivo odvrnil hudo, katero je napovedal in ga ni storil. (Jona 3.).

Kruti Antioh Epiŕan je jel preganjati judovsko vero ter silo hotel med Judi vpeľjati paganstvo. Tako je Eleazarja, moŕa velike starosti in lepega obliĕja, siliti dal, naj je svinjsko meso, kar je prepovedovala Mozesova postava. Prijatelji so ga vĕdli skrivaj na stran in ga prosili, naj si da prinesiti mesa, kakoršnega sme jesti ter se hlina, kakor da se je vklonil kraljevemu povelju. A devedesetletni Eleazar tega ni hotel, nego je trpinĕen in umorjen za vero sosebnost še mladeniĕem, a tudi vsemu ljudstvu zapustiti hotel izgled ĕednosti in moĕi. (II. Mak. 6.).

Dragi! Zadnjo nedeljo nam je bilo prvo dobrih del molitev v mislih — danes naj nam bode po tem naŕi tvarini primerenem uvodu pogovor o drugem: o postu.

Kakor ono o molitvi, naj nam bode tudi to o postu v dobrodejen pouk.

*

Postiti se ne pravi pritergovati si le na jedi in pijaĕi — nego tudi brzdati vsa svoja pregreŕna nagnjenja; sploh prenaŕati vse ŕivenjske nadloge in vse teŕave z vdanostjo v voljo boŕjo. Tako se umeva post.

Glede jedi in pijaĕe je post dvojen: 1. post v pravem pomenu in 2. zdrĕek.

1. Post v pravem pomenu besede je le enokratno nasiĕevanje na dan,

Dolŕan se je tako postiti vsak kristijan, ki je dopolnil 21. leto, ĕe ga ne izgovarja tehten vzrok. Torej ŕe le po 21. letu, ko so redoma vkup vse telesne moĕi. Tehten vzrok pa, ki tega posta oproŕĕa, je a) nezmoŕnost, n. pr. bolezen, telesna ŕibkost pri onih, ki so uprav ozdraveli — oproŕĕajo b) stanovske dolŕnosti, n. pr. teŕka dela na polju, na trgih in cestah, v kuhinjah, pri rokodelcih, poslih, dolga in muĕna potovanja.

Nezmoŕnost in stanovska dolŕnost izgovarjate ŕe sami ob sebi. Cerkev sploh noĕe nikomur ŕkodovati s katerokoli zapovedjo. Njo vodi samo ĕloveŕstva duŕna in telesna korist. Doloĕa tudi le gotovo ŕtevilo dni v letu, ki so ljudstvu znani kakor postni dnevi. — Stroŕi od cerkve je modri zdravnik, ki zahteva za vsak dan vsega ŕivenja le enokratno nasiĕevanje in ti svetuje nikoli se dvigniti od obeda, da bi ne mogel ĕesa ŕe povŕiti. — Post ima torej tudi v zdravilstvu svoj veliki pomen: post niĕ manj, nego vsak dan. Sploh je vsa postna zapoved svojimi olajŕavami danes nekaj tako malega, da se je le ĕudom ĕuditi, kako more beseda post biti nekaterim kakor posebno ŕraŕilo. Posta v pravem pomenu besede radi tolikih izjem torej skoraj veĕ ni.

Dragi! Ne le v duŕi hasneĕe zatajevanje naj nam je torej ŕe v starem zakonu, v Ninivah in drugod ter v novem po Kristu ali sv. cerkvi velevani post — nego pospeŕuje naj tudi tisto telesno blaginjo, ki nam je je toliko treba, ĕe hoĕemo izpolnovati tu na zemľi svoje dolŕnosti.

2. Zdrĕek pa veleva ob petkih in sabotah ter ŕe nekaterih drugih dnevih v letu opuŕĕati mesne jedi. 3. cerkvena zapoved navaja petke in sabote; a za sabote velja to danes v malokaterih krajih, t. j. le v takih, kjer je veliko loŕe izhajati brez mesa; zato v noveŕŕih katekizmih sabota tudi veĕi del ni veĕ navedena.

Mesnih jedi zdrĕati se je dolŕan vsak kristijan, ko se pameti zaveda, ako ga ne izgovarja tehten vzrok. Otroci torej, ko je jamete poŕiljati v cerkev in ŕolo. — A zdrĕek ne velja bolnikom, bolehnim in slabotnim, katerim ne vgajajo postne jedi; potnikom, ki jih ne dobivajo; poslom, ĕe

ne morejo lahko zapustiti službe, v katerim se jim dajejo le mesne jedi; vojščakom in sploh vsem, katerim izpovedniki iz posebnih vzrokov privolijo jesti meso. Ako so očetu kake družine dovoljena mesna jedila, dovoljena so tudi vsem, ki so v očetovi oblasti. — Našemu ljudstvu slove ta lepa šega, da zdržka oproščajo stariši le čisto male otroke, recimo do kakega 2. do 3. leta. V nekaterih krajih — in to posebno v prav imovitih selskih hišah od pepelnične srede do velikonočne nedelje ne jedo prav nič mesa; tudi ne ob nedeljah. Še le velikonočno jutro pričnejo z mesom in to z Veliko saboto blagoslovljenim. Kako blage otroške čute mi zbuja v spominju ta staročastita šega. Na takih domovih dobivajo prve postne dneve mesne ostaline od pustnega vtorka le samo oni gori znanovani najmanjši otroci.

Dragi! Tudi zapoved o zdržku naj ti qudi čute mrtvenja samega sebe. Sivemu Eleazarju je bila smrtni kazni povod. Saj je pač vaja v zdržku že radi tega v dušno korist, ker je vse človeško življenje kakor veriga nanizanih zatajevanj. — In kakor pravi post pospešuje telesno zdravje, tako nas vtegne zdržek sprijaznovati z dandanes prav množičim se številom onih, ki sploh ne jedo mesa trdeč: Kolikor več mesa, toliko kruteja človeška narava; in kolikor manj mesa, toliko mileja.

* * *

Ljubi! Prav umevajmo odslej samozatajujoči post v pravem pomenu in zdržek.

Spoznavajmo ju vstanovljena v svoj dušni in telesni prid — a ne v nekako strašilo tam, kjer ni strahu. Amen.

Črtice o verskih in cerkvenih preobrazbah v Beli Krajini.

(Dalje.)

IV. Črtice iz viharne dobe ljudskega preseljevanja.

Pod pritiskom vzhodnih narodov je padla Evropa iz svojega

ravnotežja. V četrtem, petem in šestem stoletju se pomika čez naše kraje ljudstvo za ljudstvom hunskega in germanskega plemena, vse hoče streti »prstan Evrope« in vdreti v »vrt Evropin«, v solnčno Italijo. Naselbine ob glavnih cestah so trpele pred selečimi se narodi v vsakem oziru, trpela je veliko vera in cerkev. Žalostno sliko opustošenega krščanstva nam nudi sv. Hieronim v svojem pismu do Heliadora: »Nad 20 let se med Carigradom in julijskimi Alpami preliva vsak dan rimska kri. Scitijo, Tracijo, Macedonijo, Dardanijo, Dacijo, Tesalijo, Ahajo, Epir, Dalmačijo, celo Panonijo pustošijo, ropajo, razdevajo Goti, Sarmati, Kvadi, Alami, Huni, Vandali, Markomani. Vjeti so škofje, umorjeni duhovniki in vničeni razni duhovniški redovi. Podrte so cerkve, k altarjem Kristovim privezani konji, svetinje mučencev izkopane. Povsod je žalost, povsod jok in stok in tisočere podobne nemile smrti. Rimski svet se je podrl. Svedok je kraj, v katerem sem bil rojen, kjer je razun neba, zemlje in trnja in goščav vse uničeno«.

Da, rimski svet se je podrl, rimski vpliv je izginil z rimskim gospodstvom. Silno je trpelo krščanstvo, ostali so še sledovi krščanstva a še ti so se izgubili med paganskimi Slovenci, ki so zaključili s svojim prihodom v naše kraje dolgotrajni burni ples selečih se narodov.

V. Črtice izza prihoda paganskih Slovencev.

Slovenci so prišli koncem šestega stoletja v svojo sedanjo domovino. Osvojili so si jo z mečem v roki in po hudih bojih se je zrušilo v prah, kar se je stvarilo na slovenskih tleh pod vplivom Rimljanov v teku petih stoletij. S starim prebivalstvom je bilo zatrto tudi krščanstvo, ki se je prej tudi veselo razvijalo. Škofijski sedeži so v tej dobi brez sledu izginili in več nego poldrugo stoletje ni bilo

med Slovenci nikake cerkve. Silovit je bil naval paganskih Slovencev. Ta nam podere ono menenje o Slovencih, ki ga je uvedel v zgodovino nemški pesnik Herder, češ, da so bili Slovenci miren narod, ki se je pečal s poljedelstvom in živinorejo in le v sili prijemal za orožje, da odvrne sovražnika od svojih mej. Bili so drzni napadovalec in roparji, kakor vsa paganska ljudstva v tedenjnih časih, ki so se vdeležili ljudskega preseljevanja. S krvavo silo so si podvrgli ostanke krščanskega prebivalstva, ki je postalo suženj zmagovitih Slovencev ali Obrov. Vsuznjene krščanske prebivalce so imenovali ne sužnje, mesto tega izraza jim je rabila beseda krščenec. Ta beseda je izražala isto, kar danes suženj. Krščenica = služkinja, to ime se je ohranilo še iz one dobe, jeziku v spominj, da je bil kristijan postal suženj paganskemu Slovincu. Po pokrajinah, kamor so se bili vselili Slovenci, se ni 200 let več razlegalo cerkveno petje: opustila se je služba božja, vtilinile so molitve, nihče se ni zmenil za nedelje in krščanske praznike.

Divji in bojaželjni narod Slovencev ni bil še sprejemljiv za nežne nauke miroljubnega krščanstva. Sledu o uspešnem delovanju misijonarjev ni najti nikjer: pač so silili med nje misijonarji, a odšli, če so bili tako srečni, da se jim ni zgodila skrajna sila. Te razmere so trajale še v 7. in v prvi polovici osmega stoletja. Bili so v vednem bojnem stanju in kakor so prezirali, v svesti si svoje moči — Bavarec, Furlane, Longobarde, tako so prezirali krščanstvo. Ta nedovzetnost za krščanstvo je trajala tako dolgo, dokler je trajalo sovražno razmerje do krščanskih narodov. Šele ko so sredi osmega stoletja pretrgali Slovenci zvezo z Obri in zoper nje iskali pomoči pri krščanskih narodih, zamogla je sv. cerkev pričeti uspešno delo med njimi.

VI. Črtice o početku pokristjevanja Slovencev.

Karol Veliki je bil mož božje previdnosti, ki je z mogočno svojo roko naredil misijonarjem gaz med paganski slovenski rod.

In odkod ti verovestniki, blagovestniki Slovincem? Ne da se vtajiti, da je vpliv za-

grebske škofije segel preko njenih sedanjih mej in se dotaknil več ali manj tudi južne Kranjske. Vender o uspešnem delovanju misijonarjem od te strani ni najti sledu. V vsej moči ji je posijala luč sv. vere od Ogleja, kateremu je odprl pot v slovensko zemljo Karol Veliki. Prav je, da se ozremo nekoliko na oni obmorski svetilnik, ki je pošiljal blagodejne žarke sv. vere v naše kraje.

Akvileja, v slovenski obliki Oglej, v nemški pa Aglar, je dandanes majhno mestce v pokneženi grofiji Goriški in leži ob levem bregu primorčice Natise. Število duš ne dosega niti tisoča, zavoljo nezdrave lege in oddaljenosti od velike kupčijske ceste nima dandanes mestce nikake važnosti, razun za starinoslovce. Prebivalci se žive večinoma od ribarstva in nekoliko tudi od poljedelstva. V svoji razdrobljenosti in propalosti kaže mesto lepe ostaline neke danje slave. Sočutno zre človek iznad grobelj propadlih stavb v one čase, ko je bilo mesto imenitno in mogočno. Stala je pred Rimljani tam naselbina Karnov, za njimi keltskih Galov. Poizkusili so ti slednji večkrat vdreti v Italijo in Venecijo in so prav blizu Ogleja, na medejskem brdu, blizu današnje italijanske meje zgradili 183. pr. Kr. trdnjavo. Rimljani so jih premagali, razdrli trdnjavo in se polastili okolice oglejske. Zato pravi Livij, (XL. 34) da so Rimljani vteli Oglej in agro Gallorum. Vender ni gotovo, da bi bilo ime Akvileja rimskega izvora. Latinski pesnik Silius Italicus piše, da so v bitki pri Kanah (l. 216. pr. Kr.) Akvilejčani pomagali Rimljanom. Akvileja je bržčas od začetka zaznamovala vso okolico in pokrajino ob donjem Natisu. V njej so si zgradili Rimljani, na meji Italije, državno trdnjavo, koji so naredili ime pokrajine »Akvileja«, ki naj bi kakor ključ Italije odvrčala vse neprijateljske pohode barbarov v vrt italijanski. Postala je iztečišče vseh naslednjih osvajanj v alpskih deželah in v Podonavju. Bila je ne le vojaški tabor, nego tudi veliko trgovsko mesto je zrastle okrog prvotne trdnjave. Ob času, ko so se osvajali Norik, Retija, Panonija, sta stanovala tam rimska cesarja Avgust in Tiberij s svojima družinama. Oglej je bil tisti čas začasna prestol-

nica rimske vevlasti. Kar je imel vgodnosti Rim, to je zamogel nuditi Oglej; zato so se poznejši cesarji kaj radi mudili v njem.

—r.

(Dalje pride.)

Polstoletnica katoliškega društva rokodelskih pomočnikov v Ljubljani.

»Spominj današnjega dneva se bo še čez leta z veseljem obhajalo, te besede, ki jih je izgovoril predsednik deželnega sodišča ljubljanskega vitez Eduvard Još na prvem občnem zboru katoliškega društva rokodelskih pomočnikov dne 29. malega travna 1855. se izpolnjujejo. Gorčično zrno, ki ga je pred petdesetimi leti vsejal pokojni dr. Leon Vončina, se je razraslo v brdsko, plodonosno drevo in te dni 5., 6. in 7. velikega srpana — se je praznoval v beli Ljubljani na slovesen način jubilej njegovega obstoja.

Kakšen je bil začetek katoliškega društva rokodelskih pomočnikov? Lepi uspehi, ki jih je dosegel Kolping na Nemškem, so obodril mladega ognjevitiga profesorja bogoslovja dr. Leona Vončina, da je sklenil osnovati ognjišče, ki naj bi se krog njega zbirali mladeniči obrtniki. Sestavil je društvena pravila, ki mu jih je potrjena vrnilo c. kr. deželno poglavarstvo velikonočni teden 1855. To so bili krasni pi-ruhi blagemu gorečniku.

Na praznik zavetništva sv. Josipa III. nedeljo po veliki noči dne 28. malega travna i. l. je sklical dr. Vončina prvi občni zbor mladega društva. Zjutraj ob 9. uri je bila v nunski cerkvi sv. maša, ki jo je daroval tedanji stolni prošt dr. Simon Ladinig. Popoldne ob petih je bilo zborovanje v dvorani Križevniškega dvorca. Prvi je nastopil dr. Vončina in z iskreno besedo pozdravil navzočne. Povedal jim je, da je že 30.000 mladih rokodelcev zbranih po nemških in avstrijskih deželah v 150 katoliških društvih, ki jim je namen zboljševati rokodelski stan ali skrbeti, da bodo mladi

obrniki ne samo dobri delalci, ampak tudi dobri kristijani. Navdušeno je izpodbujal rokodelsko mladež, naj si tudi ona izbere isti smoter. Hkratu se je zahvalil najvišji duhovski in svetni oblasti za pokroviteljstvo. Za drjem. Vončina je govoril prošt dr. Simon Ladinig in naglašal, da bodi novo društvo istinito katoliško: v njem gospoduj: vera in čednost, delalnost in pridnost, edinost in ljubezen, dobrovoljnost in veselje. Opominjal je društvenike, da naj bodo vsekdar dobri otroci sv. katoliške cerkve, zvesti služabniki presvetlega cesarja in pridni delalci svojega gospodarja. Prvima slavnostnima govornikoma se je dostojno pridružil tretji, v uvodu imenovani vitez Još, ki je z živo besedo pojasnil korist, ki jo donašajo katoliška rokodelska društva. Zveza med mojstrom in pomočnikom se je jela trgati, nekedaj so se šteli pomočniki in vajenci za člane mojstrove družine. V tem družinskem krogu so nahajali dušno in telesno oskrbo. A sedaj je pomočnik pogostoma sam sebi ostavljen in tava okoli iskaje zavetja, tolažbe in zavedrila. Kje ga išče? Le prerad se zateka v krčmo — tja, kjer je tolikokrat gnezdo raznovrstnim hudobijam in celo zločinom. Zavetja išče neizkušeni mladenič v tajnih družbah, ki so naperjene zoper vero in državo. Koliko rokodelcev je bilo zaradi take nepremišljenosti nesrečnih leta 1848. Izvrsten pripomoček zoper te zablode so katoliška rokodelska društva. Tu nahaja mladina varno zavetje: tu se poučuje in vzgaja za vse dobro: tu se pošteno razveseljuje.

Prvi občni zbor završen s cesarsko pesmijo je počastil s svojo navzočnostjo deželni poglavar grof Chorinsky, ki je sklenil vrsto lepih govorov z obljubo, da bo pravkar ustanovljeno društvo vsekedar rad podpiral.

Nova sadika — tako lepo vsajena — se je čvrsto prijela ljubljanskih tal. Prvi predsednik ji je bil njen začetnik dr. Leon Vončina: namestnik mu je bil katehet Anten Lesar. Posel denarničarja je opravljal krojač Viljem Betge. Tajništvo je prevzel škofov oskrbnik Andrej Brus. Za starejšino rokodelskih pomočnikov je bil izvoljen sedlar Gustav Garib, ki je do smrti zvest ostal katoliškemu

rokodelskemu društvu. Preminil je dne 11. velikega travna 1901, star preko 80 let.

Meseca kimalca 1855. je bilo vpisanih v novo društvo že 129 rokodelskih družnikov, 78 pa jih je bilo že redno sprejetih.

Členi so se shajali vsako nedeljo od 11. do 12. ure dopoldne, od 2 do 3 in od 5 do 7 popoldne v društvenih prostorih učit se krščanskega nauka, zemljepisja, petja, pisanja, računstva, naravoslovja in risanja. A vsak večer od 8. do 10. ure zvečer so prihajali čitat in se razveseljevat s petjem in dovoljeno igro. Prvotni prostori so bili kmalu pretesni in že prvo leto si je moralo rokodelsko društvo poiskati obširnejšega stanovališča v knežjem dvoru v Gosposkih ulicah. Tamkaj se je nahajala društvena knjižnica, ki je štela v malo mesecih blizu 300 knjig, večinoma podarjenih od grofa Hohenwarta.

Poleg imenovanega velikaša so podpirali mlado, vrlo napredujoče društvo še mnogi drugi dobrotniki: vitez Još, kanonik Novak, šenklaški župnik in kanonik Josip Zupan, župan Ambrož, trgovec Baumgartner, ključar Černi, posestnik Eržen, tesar Košir, zvonar Zamasa, pasar Šrajner, črevljar Šventner, posestnik Fidel Trpinec.

Duševno podporo so delili rokodelskemu društvu poučevaje njegove ukaželjne člene: normalke učitelj Frančišek Centrih, kateheta Anton Globočnik in Anton Lesar, učitelj risanja na realki Joahim Oblak, ravnatelj realke Mihael Peternel, učitelj realke Rajko Pirker, učitelj normalke Mihael Putre in profesor bogoslovja dr. Leon Vončina.

Uršulinka m. Josipina Struss-ova je iznenadila kat. rokod. društvo z lepo, svojeročno naslikano podobo društvenega zaščitnika sv. Josipa. V nedeljo dne 13. kimalca 1855. je prošt dr. Simon Ladinig to sliko slovesno blagoslovil po sv. maši v nunski cerkvi, kjer je društveni pevski zbor lepo pel. Popoldne

po 5. uri je bil v Knežjem dvorcu društveni shod — prva društvena veselica s petjem, govori — govorili so prošt. Još, Vončina, Hohenwart — in s komiškim prizorom.

Kakor je »Danica« vesele pozdravila pred 50. leti začetek katoliškega rokodelskega društva — saj je v njenih predalih sprožil misel o takem društvu goreči Janez Volčič (pod šifro »Janez«) in opeval v preprosti pesmici njen pričetek — prav tako se veseli »Danica« slavnega jubileja, ki ga praznuje v čvrsto moško starost dospelo društvo, in mu želi prav iskreno, da bi blagodejno kakor doslej delovalo še mnoga petdesetletja.

*

Izpolnile so se torej te dni besede toliko vernega takratnega predsednika deželnemu sodišču, viteza Joša: 50 letni spominj vstanovitve »Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov v Ljubljani« se je z veseljem obhajal.

Došla so iz raznih strani bratovska društva, da skupno proslave ta zgodovinski praznik v Ljubljani. Nedeljo, 6. avgusta, je po slavnostnem cerkvenem govoru kanonika Andreja Kalana v nunski cerkvi daroval zahvalno sveto mašo knežskof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Blagoslovil je tudi novo društveno zastavo.

Ponedeljek, 7. avgusta, so se vdeleženci odpeljali na Gorensko. Tu so šli skozi Vintgar na Jezero.

Brezdvombeno ponesejo sosebno došleci iz tujine lepe spominje na 50 let delujočo družbo v središču Slovenstva v Ljubljani: lepe spominje na našo krasno Gorensko.

»Katoliškemu društvu rokodelskih pomočnikov« podeli Bog pod sedanjim skrbnim predsednikom Alojzijem Strojcem — v edinosti delujočemu — tudi na dalje svojo pomoč.

M.

»Danica« izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide »Danica« dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivani Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.

Odgovorni vrednik, lastnik in zalagatelj Tomo Zupan.

Tisk Dragotin Hribar-ja v Ljubljani.